

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Десятник Д.В.

студент

Науковий керівник: **Прокоф'єва Г.С.**

старший викладач кафедри економіки

та моделювання ринкових відносин

Одеський національний університет

імені І.І. Мечникова

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Економічний розвиток в умовах трансформації має національну специфіку, яка пояснюється специфікою трансформаційних процесів у різних країнах світу, що, в свою чергу, обумовлена залежністю економічних перетворень від попереднього розвитку. Економічний розвиток у трансформаційних економіках характеризується регіональною неоднорідністю, впливом етнічних, соціальних та геополітичних чинників. Все це формує специфічну модель динаміки ВВП у країнах с трансформаційною економікою [1, с. 10].

Концепція трансформацій будь-якої системи будується на ідеї про безперервність економічних перетворень і залежність їх результатів від економічної динаміки. В умовах соціально-економічних перетворень економічна динаміка пов'язана з трансформаційними циклами, які, на відміну від ділових циклів ринкової економіки, обумовлені різними змінами інститутів регулювання економіки. Так, в Україні на першому етапі трансформації відбулася «шокова терапія»: швидка лібералізація економічних відносин, жорстка монетарна політика і стабілізація валютного курсу. В результаті проявилися системні недоліки сформованої економіки: технічна і технологічна відсталість, низька ефективність, низька конкурентоспроможність цивільних галузей і високий рівень розвитку воєнних галузей. Відкриття внутрішнього ринку і лібералізація цін

призвели до формування невідповідності структури сукупного попиту і сукупної пропозиції, до зміни товарного дефіциту кризою збуту, яка мала важкі соціально-економічні наслідки такі як безробіття, зниження реальної заробітної плати, зменшення державних видатків на соціальну інфраструктуру тощо.

Економічний розвиток залежить значною мірою від структури фінансування. В результаті ринкових перетворень фінансовий сектор лібералізується, контроль держави обмежується, що призводить до створення системи фінансування процесу відтворення спекулятивного типу, для якої характерною є ситуація, за якої поточні грошові доходи дають можливість сплачувати лише відсотки по кредитах, а кредит погашається за допомогою нових кредитів. Така система фінансування була характерною і для державного сектору.

В умовах трансформаційних перетворень економіки України економічний розвиток визначався такими фундаментальними детермінантами як трансформація відносин власності, монополізація економіки, розрив економічних зв'язків розпаду СРСР, відсутність стратегічних орієнтирів, непомірно високі трансакційні витрати, пов'язані як з відсутністю відповідних інституцій ринкової трансформації, так і з формуванням груп впливу.

Приватизація зайняла центральні позиції у трансформаційних реформах, оскільки ринок базується на приватній власності, але не враховувалося, що сучасна ринкова економіка передбачає сильні позиції держави і відповідний державний сектор, оскільки вона повинна забезпечувати соціальний розвиток, динаміка якого теж значною мірою впливає на динаміку економічного розвитку. Економічні агенти, функціонуючи в межах єдиного народногосподарського комплексу СРСР, були включені в систему регіонального розміщення продуктивних сил і в період трансформації втратили налагоджені економічні зв'язки, що значно підвищило частку трансакційних витрат у структурі загальних витрат. Підприємства планової економічної системи були своєрідними монополістами, оскільки конкуренція була відсутня, і результати їх діяльності залежали від виконання плану, а не від попиту споживачів на їх продукцію. Приватизація за таких умов не сприяла динамізації економічного розвитку. Вона стала інструментом перерозподілу національного багатства, призвела до появи груп пошуку економічної ренти, формування на їх базі груп з особливими інтересами, до яких

входили також і владні структури, і групи тиску, які забезпечували перерозподіл ресурсів.

Невизначеність економічного розвитку обумовлена відсутністю науково-обґрунтованої політики, стратегії та політики трансформацій як їх складової. Здійснення реформ не було підпорядковано меті побудови нової економічної системи, і трансформація стала самоціллю економічного розвитку країни, що призвело до високих витрат трансформаційного процесу і перетворило трансформаційну політику на політику вирішення нагальних проблем, окремих, взаємозалежних завдань. В результаті інфляція, безробіття, дисбаланси набули кумулятивного характеру і перетворилися на взаємодетерміні процеси. Це спричинило падіння реального випуску продукції, зумовлене як дією названих чинників, так і законами попиту і пропозиції, а також детермінантами інституційного характеру. Політика скорочення сукупного попиту і жорстка монетарна політика (високі відсоткові ставки, Понці – фінансування тощо), призвели до перетворення відкритої інфляції на придушену, але не вирішили дану проблему. Заміна спекулятивного фінансування приватного і суспільного секторів на Понці – фінансування спричинила посилення економічної нестабільності та сформувала умови для масових банкрутств.

Перерозподіл доходів в умовах відмови держави від цільових соціальних програм негативно впливає на проведення реформ. Подолання наслідків кризи відбувалося за рахунок різного зниження доходів соціально незахищених верств. В результаті загострилися демографічні та соціальні проблеми (швидке старіння, постійне зниження природного росту, зубожіння більшої частини населення тощо), вирішення яких відбувається за рахунок збільшення тиску на перерозподільчі програми в сфері охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення. В умовах ведення гібридної війни Росією на території України дані проблеми ускладнюються, а їх вирішення залишається невизначеним. При цьому їх невирішеність обумовлюється також слабкістю демократичних інституцій і корупцією, що не дозволяє відповідним чином використати такі механізми як цільові адресні субсидії та розвиток суспільних програм, оскільки навколо субсидій формуються корупційні схеми, і підприємства не отримують цих видатків держави, а видатки на суспільні програми привласнюються зацікавленими групами, постачальниками комунальних послуг тощо. За таких умов зростають неформальні споживчі витрати на лікування, освіту тощо, які стають інституційно закріпленою нормою, але при цьому доступ

малозабезпечених верств населення до вищої освіти, медичного обслуговування та інших суспільних благ значно обмежується, що негативно впливає як на структуру сукупного попиту, так і на соціальні показники економічного розвитку держави.

В той же час для динамічного економічного розвитку Україна має такі важливі передумови: наявність багатогалузевої інфраструктури, наявність освіченого працездатного людського капіталу, сировинно-ресурсна база для атомної, відновлюваної енергетики і точного приладобудування, вигідне географічне розташування, унікальні чорноземи, один з найбільших ринків Європи [2, с. 46-47].

Найсильніші позиції Україна займає за показниками освіченості населення, що надає можливість у сучасних умовах забезпечувати динамічний економічний розвиток. Але ці переваги і сильні позиції можуть бути використані за умови модернізації інфраструктури, використання сучасних форм організації національної і регіональної економіки (кластеризація тощо), ефективного використання наявних ресурсів. Це надасть можливість визначити найперспективніші сектори розвитку у короткостроковому і довгостроковому періодах. Гальмуються процеси розвитку економіки України її слабкими позиціями в розбудові інституційного середовища, фінансового ринку і у забезпеченні макроекономічної стабільності.

Література:

1. Савчук В.С. Трансформаційна економіка: Навч. посібн. / В.С. Савчук, Ю.К. Зайцев, І.Й. Малий та ін.: за ред. В.С. Савчука, Ю.К. Зайцева. – К.: КНЕУ, 2006 – 612 с.

2. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. – Львів: Кальварія, 2017. – 164 с. – Режим доступу: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/E-Book-Doctrine-2030.pdf>. Назва з екрану. С. 46-47.